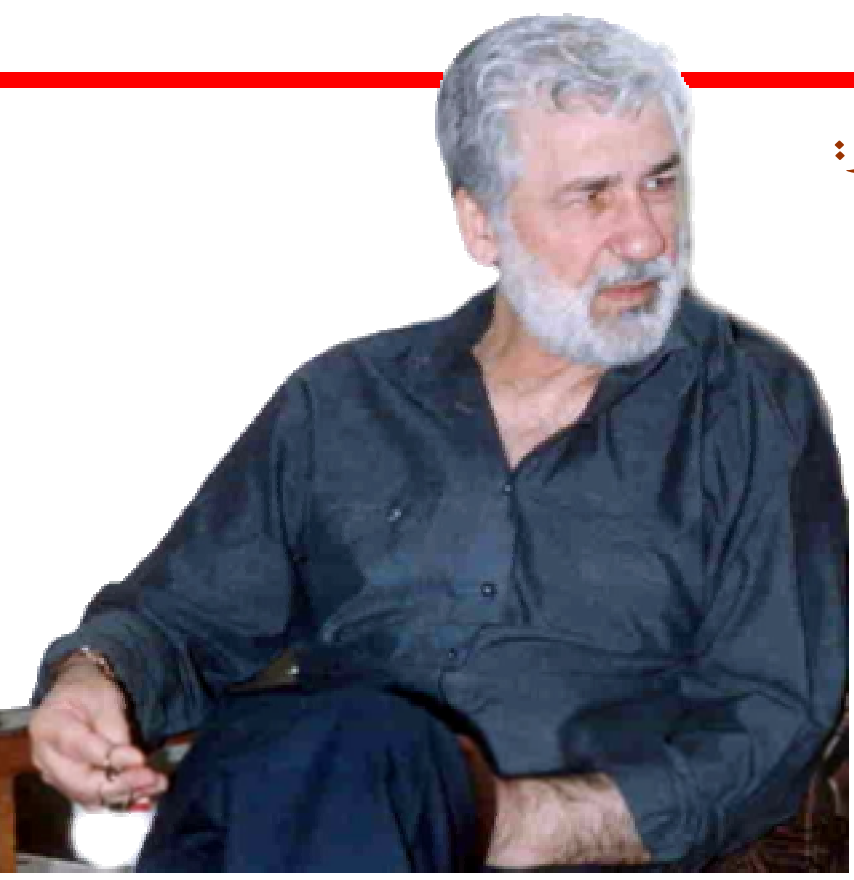

پێکها تهی دیموگرافیییهوه عیراقیکی ته. شهو عیراقههی ههیهو دهستووری بۆ دانهنری تهسهنی ناموهارهکی ههشتا ساڵه. دهباویه باسی شهو عیراقه بکری که دواي شهري جیها نیی یهکهه بهزۆر دروست کرا. باسی شهو میژوه بکری چون که مینهیهکی رهگهزیهستی مهزههه بخوازی میلیتاریستی (عهسکرتار) نه خویندهوار دهستیان بهسهه هه موو شتیکیا گرتبوو. چون ههشتا ساالی رهبهق، له دهوله تێکی فره نه تهته وادا، بیری رهگهزیهستانه ییک نه تهوه سهردهست بووه...

* کورد به شداری دامهزراندنی دهولهتی عیراق و نووسینهوهی دهستورهکانی عیراق نه کردبوو لهرابردوودا، شهو نازیکی کورد بوو له سهه میژوو، گله ییهکی قانوونی بوو، که چسی ئیستا به شداره له نووسینهوهو دهنگدان له سهه دهستووریک که مافی چاری خۆنووسینی نه داوه به کورد شهو چون ئیکدههیهوه؟

— وهک پینشتریش گوتم، رهشنووسی دهستور ههچ ئیشاره تێکی دوورو نیزیکی بۆ مافی چاره نووس تیدا نییه. جگه له مهش تا ئیستا به دهوست و دۆزمنمان دهگوت: (عیراق دهوله تێکی دهستکردو بهزۆر به شتیکی کوردستانیان پینیهو لکاندوه)، شهدی له مهولا بلین چی؟! بلین چی، که خه لکانیک به ناوی کوردهوه به شداری له دامهزراندنهوهی دهولهتی داگیرکری عیراقدا دهکن و دهستووریشی بۆ دانهنین؟ چ زمانه تێکیان بۆ خه لکی کوردستان پینیه که دهولهتی عیراق سهی بهراتریشمان بی ناکا؟! *** وهک بایه خپه دهریکی زمان چون دهروانییه مهسه لهی زمانی کوردی لهو رهشنووسی دهستورهدا؟**

د.عهبدوڵلا په شیو:

قومار له سهه که رکووک
قوماره له سهه دوا روژی
هه موو کوردستان. له م
قوماره خه ته رناکه دا،
ئه گهر نیسه تهی
ئیحتمالی دۆراندن یهک
له سهه سه تیش بی، ههر
کاریکی تر سناکه

ئهو دهستوورهی ئیستا ته پل و دۆلی بۆ لیده ری، ئه نجامه کهی ههر دروستکردنهوهی عیراقیکی وهک عیراقی جارانه. دیسان خه لکی کوردستان برا گچکه ن و عه ره بیهش برا گه و ره

مهسه لهی زمان، بۆ گه لی کوردستان یهکیکه له مهسه له ههره بنچینه ییهکان. زمان نیشانهی ههره دیارو بهرجهستهی جودا کردنهوهی کورده له نا کورد. له دهستان یا لاوا کردنی شهو نیشانه مهوادی ئینکار کردنی کورد له لایهن دراوسیکا نییهوه فراوانتر و تهختر نکا. بیری نه تهوه یی عهره بی له سهه بنچینهی زمان هه لجنراوه. واتا، عهره بایه تی رهگهز خوین و رهنگی پیست و شتی له م باهه نه نییه، به لکو رو شنبیرییه. شهاده ماری رو شنبیرییه که شه زمانی عهره بییه. شه پرینسیپه ههر له پرۆژای یه که می ئیسلامه وه پیاده کراوه تا دهگاته ساتیح حوسه ری و عه فلهق و نه لیا س فرهخ و بئالان. له بهر شهوهی عهره بی زمانی قورئانی پیروژه، شه فلهسه فهیه کاری کردووه ته سهه عهره بی ره سه کیش. چی هه یه سهو دا نییه کی ره شپییست و قه ژمه ریکی لبتانی و نه سهه ریکی یه مه نی به یه که وه بهستی زمانی عهره بی نه بی؟! نا خو شهوهی عهره بی پنی له لی (نیشتمانی عهره ب) له رووی ئینتییه وه چه ندی عهره بی من له گه ل عهره باند خویندوومه و دۆست و به راده ری باشیش له نا و لاندنا هه ن. به گه وریه تا قیر کردنهوهی خو، بۆم ده رکه و تووه، که عهره بیک قهت له له وه ناتوانی تۆ به ناعهره ب قه بو ل بکا، شه گه که به عهره بی له گه لاندنا بدو بی، شه ناتوانی له وه بگا که تۆ عهره بی وه هه ر زمانیکی بیگانه نه زانیت، نهک وه جوقراف و دیرۆکی. ههچ ناما زه به کی دوورو نیزیکی تیدا نییه بۆ مافی چاره نووس، که گرتگرتین مهسه لهی پیکه وه زانی ئاره زوو مه ندانه یه. شه سووره ده ستینشان نه کراوه که سیسته می فیدرالی تیدا بهر قه رار ده کری. به باویه ههچ نه بی مادی سییه می ده ستوره که ی عه بدولکهریم قاسم بچه سپین که ده لی: (کوردو عهره ب هاو پشکن له م و لات هدا). من وهک چون قانوونناس نیم و شهوهی ده لیم بیرو پاره یه کی سیاسیه نهک قانوونی، هه رواش من میژووناس نیم، به لام بی شه وه نه د ناگا داریم له میژوو هه یه، که بزانه شهو عیراقه ی له دیبا جها باسی ده کری (عیراقی حامواری) عیراقی شه مرۆ نییه (عیراقی مو قته دا سه رو له خوذانی عا شوورا).

کوردستان، به هه ز کردنی هۆیه کانی ها تو چۆ له نیو شارو گو نه دکانی کوردستان و جۆش دانی بهیری سه ره به خویخوازی، بنیاتانی سه ره تازی گو نه. شهوانه ی ره شنووسی شهو ئازادیی ژنان و... هتد. شه مانه ی من ده یان لیم و زۆر شتی تریش ده ست کردی خه یال نین. شه گه ر ئه راده ی سیاسی هه بایه شه مانه زۆر ده ست که وتی بکیش کاری کرده بوون. شه گه ر تا سا لی 2002 شهو شتانه بکرا بایه، شهوا دواتر ناما ده ییمان تیدا ده بوو پی بنینه قوناخی هاتنی شه مریکا بۆ ناو خه که، جیهه کی دیار ترمان ده بوو له پرۆژه ی (رۆژه له تی نا قینی گه و ره). شه مریکا پیوستی به هاو یه یمانی به میزه. به راست، چما رێکه وتی و ئاشتۆنی 1998 بته ما نه بوو بۆ کیانیکی دیفاکۆ؟ داوا له کورد نه کرا له نیوان خویاندا له سه ره حوکومه تێکی هاو یهش رێکه ون و په ره ما نیه بۆ خۆش هه لپه ژنیه شه مه بکن و شه بکن!..... شه مهش له کو ی؟ له پایه ختی گه و ره ترین و به میژو ترین ده له تی دنیا و به شایه دی و مزیری دهره وهی شهو و لات ه که چی، تا ئیستا ش، هه روا کۆبوو نه وه ده کن و باسی زه حمه تیی میکانیزی می که گرتنه وهی هه لپه ژو سه لیمانی نه کن! وهک بلینی میکانیزی به گرتنه وهی شهو چه ند شه ره به به ختی، سه رووی ئی دیو لۆژی و ئابووری و سیاسی و فره نه نگیه وه، زه حمه تتر بی له شهو و لات ه سا لی 1991 هه ر چه ندان جار هه بو مر جی نا وه کی و دهره کی له ر بووه بۆ دامه زراندنی ده وله تێکی دیفا کتۆی وهک شه بخازی و کوسۆ قۆو چه ندانی تر.

خۆ شه گه ر که سه کی به رێکه وت وشه ی کوردستانی له زار ده رچێ شهوا یه کسه ر نا چاری ده کن دوا ی کوردستان (عیراق) یهش به کار بیینی. له م به واره دا رۆلی کۆنه ستالیی (نهک کۆمونیستی کوردستانی) و کۆنه جاش و کۆنه ماعسییه کانی ناو میدیای کوردی وهک مانگ دیارهو چه و جه به شهنگه ست ناگا، هینی زانه واته به سه ره هینی شهو رۆژانه مه نو سه یا کانه دا، که هیشتا تا کو توهک له میدیا کاند ما ون و کۆل نادن.

جا رێکیان سه ره کرده یه که له چا و پیکه وتێکی له گه ل رۆژانه مه یه کی عهره بی دا گو تبه وی: (حتی لو فرض الانفصال علینا لرفضاه) و اتا: (شه گه ر جیا بو شه وه به سه ره شمانا سه پی نری هه ر هه تی ده که به وه). به م دوا وایهش هه ندیکیان ته نا نه ت خه و پی نیش هه ره به خۆ بی کوردستان به ره و نا زان. که سی ش نییه پشتی ملیان بگری و لاین بیرسی: شهی له بی ناو چی ده یان سال کوری خه لکتان به کوشتن دا؟ له پینا و چی هه زاران گو نه ی کوردستان تا ن به وێران کردن دا.....!

سه ره کردایه تی حیزه سه کوردیه سه عیراقیه کان، ههچ کاتیک و له ژێر ههچ (به قه ولی شنج زانا!) له حوکم رایی، چهک و ته قافی شه پ یه دا کن، هاو یه یمانی تازه بدۆز نه وه، دهرن بخنه ناو ریزه کانی کورد، ئینجا به هه زۆر کوریکی تازه وه بکه ونه و یزه ی شارو گو نه ی نیشتمانه که مان. به دا خه وه، سه ره کردکان، دوا ی رو خانی سو قی ت و ها ته ی شه وهی هه لو مه ر جی ته ها و تاز ه ش، به خویاندا نه ها ته شه وه. مو قاره تزه شه ره و مره کانی عیراق ده ستان، نو وه ن.

یه که له هۆیه کانی شهو هه موو نه ها مه تیانه ی تا ئیستا تو وشمان ها تو ون، نه بوونی دا بو نه ریت و کولتوری مو قاره زات یا گف تو گو ی سه ره کردکانی کورده له گه ل به رام به ره که یا ندا. سه ره کردی حیزه کان، له سه ره ده می خه یاتی شاخ و شارد، ناما دن ته نا نه ت له گه ل مو ختاری گو نه ی کیش دا نیش و گف تو گو (مو قاره زات) بکن، هه می شه مه سه له ی خاک و نه ته وه یه کی بن ده ستیان به ده مه قالی به کی ناو یه ک خیزان زانیوه. به یاسا و ریسا ی ئوسو ولی دیوه خا ن جو لا و نه ته وه. ما چو مو و ره قی تازی ناره سمییا نه به شیک بووه لو کولتوری دوا که و تو وه خه لکه یه. گف تو گو هه می شه له مالی دۆز من کراوه، هه می شه دو و قۆ بی بووه و هه یه ده سه گه یه کی بیانی یه یا نیونه ته وه ی به شداری تیدا نه ک ردو وه. هه موو شتی که زا ده کی بووه که م قه له م و کا غه ز به کار ها تو وه. هه می شه سه ره کردکان خۆ بیان، وهک ئی نسکلۆ ییدیست (موسوعی)، هه لگری هه موو فای له کانی گف تو گو بو ونه. به درێژایی میژوو ما وهی مو قاره زاته عا جوبیه کانی سه ره کردایه تی شهو حیزا نیه هه ر بۆ شه و به کار ها تو وه، که حوکومه ته تاز ه کانی عیراق ده ستان (به قه ولی شنج زانا!) له حوکم رایی، چهک و ته قافی شه پ یه دا کن، هاو یه یمانی تازه بدۆز نه وه، دهرن بخنه ناو ریزه کانی کورد، ئینجا به هه زۆر کوریکی تازه وه بکه ونه و یزه ی شارو گو نه ی نیشتمانه که مان. به دا خه وه، سه ره کردکان، دوا ی رو خانی سو قی ت و ها ته ی شه وهی هه لو مه ر جی ته ها و تاز ه ش، به خویاندا نه ها ته شه وه. مو قاره تزه شه ره و مره کانی عیراق ده ستان، نو وه ن.

یه که له هۆیه کانی شهو هه موو نه ها مه تیانه ی تا ئیستا تو وشمان ها تو ون، نه بوونی دا بو نه ریت و کولتوری مو قاره زات یا گف تو گو ی سه ره کردکانی کورده له گه ل به رام به ره که یا ندا. سه ره کردی حیزه کان، له سه ره ده می خه یاتی شاخ و شارد، ناما دن ته نا نه ت له گه ل مو ختاری گو نه ی کیش دا نیش و گف تو گو (مو قاره زات) بکن، هه می شه مه سه له ی خاک و نه ته وه یه کی بن ده ستیان به ده مه قالی به کی ناو یه ک خیزان زانیوه. به یاسا و ریسا ی ئوسو ولی دیوه خا ن جو لا و نه ته وه. ما چو مو و ره قی تازی ناره سمییا نه به شیک بووه لو کولتوری دوا که و تو وه خه لکه یه. گف تو گو هه می شه له مالی دۆز من کراوه، هه می شه دو و قۆ بی بووه و هه یه ده سه گه یه کی بیانی یه یا نیونه ته وه ی به شداری تیدا نه ک ردو وه. هه موو شتی که زا ده کی بووه که م قه له م و کا غه ز به کار ها تو وه. هه می شه سه ره کردکان خۆ بیان، وهک ئی نسکلۆ ییدیست (موسوعی)، هه لگری هه موو فای له کانی گف تو گو بو ونه. به درێژایی میژوو ما وهی مو قاره زاته عا جوبیه کانی سه ره کردایه تی شهو حیزا نیه هه ر بۆ شه و به کار ها تو وه، که حوکومه ته تاز ه کانی عیراق ده ستان (به قه ولی شنج زانا!) له حوکم رایی، چهک و ته قافی شه پ یه دا کن، هاو یه یمانی تازه بدۆز نه وه، دهرن بخنه ناو ریزه کانی کورد، ئینجا به هه زۆر کوریکی تازه وه بکه ونه و یزه ی شارو گو نه ی نیشتمانه که مان. به دا خه وه، سه ره کردکان، دوا ی رو خانی سو قی ت و ها ته ی شه وهی هه لو مه ر جی ته ها و تاز ه ش، به خویاندا نه ها ته شه وه. مو قاره تزه شه ره و مره کانی عیراق ده ستان، نو وه ن.

* قسه یه کی زۆر له سهه دیباچهی ده ستوری ناما ده کراوی عیراق ده کری، که مه زه بی و نایینییه و به هه موو شه وه یه که هه لو شه خۆی له با سه کردنی ده سه کردنی عیراق و، بوونی کورده کوردستان و میژوو ی سه ره کردکان چه و سا ند نه وهی شهو ده وله ته دوور بگری. بیرواری نیوه جیهه لهو باره یه وه؟

— پینش شهوهی وه لامی پرسپاره کانتان بده مه وه، پیوسته شهوه بلیم، که بۆ بابایه کی وهک منی کوردستانی ئاسان نییه باس له شتی که بکه م که هه ر له بته رتا با وه رم پنی نه بی. من هه موو نا وای هه لو شه شه وهی شهو و لاتا نه یه که به نا هه ق نیشتمانی منیان داگیر کر بووه. له وه تی خۆم ناسیوه، قه نا عه م و ابو وه ئیستا ش هه ر وایه، که نه ته وه یه کی سی — جل ملیون که سی ناییه خاره نی که راهه تی خۆی تاده له تی سه ره یه خۆی نه بی. یا ده بی، به لای که مه وه، له گه ل دراو سییا نیدا ده وله تیک له سه ره بی نا خه یه که گرتنیکی ئاره زوو مه ندانه بنیاتی. شه گه ر له ری فیراندو می کدا گه لی کوردستان به رژه وه ندی خۆی له وه دا دیت له گه ل شهو گه لانه بژیت، شهو سا باس له سه ستوور ده کری، وهک کۆنتراکتیک یا گری به ستیک له نیوان دوو گه ل و دوو ناو چه ی جو گرافیدا. به نا می شهو گری به سه ته ش یه کسان یی لایه نکانی فیدراسیونه که ده بی. له خه له تی پیکه یانی ده وله تی عیراقیدا، شه پیوست ده کا عه ره ب یته هه لو لپرو ده ست له کورد یان بکاته وه، شه کوردیش بچیه به عدا سوالی هه ندی مافی سا ده سا کاری خۆی بکا.

هاو سه نگیی تا به کانی ته رازووی به ره وه ندی ده بیته تاکه فا کتۆری سه رگرتنی گری به سه ته که.

شه ده ستووری ئیستا ته پل و دۆلی بۆ لیده ری، شه نجامه که ی هه ر دروست کردنه وه ی عیراقیکی دیسان خه لکی کوردستان برا گچکه ن و عهره بیهش برا گه و ره. دیسان که سی له گه لی باشووری کوردستانی به یه شیک له گه ل عهره ب (به کرده وه) به بریاره و کورد له پاره وین، دیسان نیشتمانی کورد که سیایه تی و تایه به ته ندی دیار نییه له نا و ده وله تیکدا تا وه ته وه که به شیکه له و لاتا نی گه لی سه ره ده ست (شه و لاتا نه ی بهرجهسته ن له جا میعه ی ده له تانی عهره بی دا). دیسان گه لی باشووری کوردستان (به کرده وه) به به شیک له نه ته وه یه کی تر دا ترا وه.

شهو هۆکارانه ی وایان کرد له ما وهی هه شتا سا لدا عیراق ئارامی به خۆ یه وه نه بیینی. له عیراقی به نا و تاز ه شدا هه مان هۆکار هه ن. یه که م هۆی سه ره نگر تنی ده وله تی عیراقی شه وه یه. عیراق ده وله تیکانی ناسانه (مرکب یه). بریتیه له کۆماریک پیکه ته ی ئیستانی و نایینی و مه زه بیی جودا جودا. هه ر یه که له پیکه تانه ش قو و لایی هه یه له ده ره وه ی سه نووری عیراقدا. شه گه ر عیراق خۆی به شیک له هه ر یه ک له قو و لاییان دانی، شهوا پرینسیپی یه کسان ی تیکه چی. کورد قایل نای عیراق به شیک بی له نیشتمانی عهره ب، شهوا سو ته عیرو ناکا عیراق به شیک بی له جیهانی شیهه ... هتد.

نا زانم، شهو هه موو سو رو بوو شه ی عهره ب له سه ره عو رووبه ی عیراق له سو ندی جیهه! که سو رو دهران گه لانی تری به عیراق له کینرا و عهره ب نین؟! شهوان قایل ده بن، عیراق به شیک بی له کوردستان؟! شهدی بۆچی ده بی کورد به وه قایل بی عیراق به شیک بی له عهره بیستان؟! خۆ له هه موو دنیا دا، که فیدراسیونیک پیکدی، که س باسی هه ر یه می گه و ره و بچو وک نا کا! هه موو یان یه کسان.

نا زانم، که س بیستوویه، نه مسا و یه کان بلین نه مسا به شیکه له شه لمانای گه ره، چونکه هاو زمان؟! خۆ به یه ونندی نه مسا و شه لمانای زۆر به میژو ته له هی عیراق و موزی تانیا، یا لو یان و سو ودا و نا یا گه لانی به لچیک قایل ده بن به وهی و لاتا نه کیان خۆی به به شیک له فره نسا بزانن هه ر له بهر شه وهی به شیک له به لچیکه که فره نه سپرمان؟! شهی لۆ لاتیان شه مریکا ی لاتین، که زۆریه که هه ره زۆریان ئیسیا نی زمان خویان به به شیک له و لاتی نیسیا نیان؟! شه قسه قۆ ره ناسیو نالیزمی فاشیستی تا سه ره ئیسقان عه فله قی ده لی و شه ده لیته وه، شهو یه هه ر به نا نا خه ی تو اند نه وهی گه لی کوردستان. جا ریک ی تریش ده لیمه وه. که عیراق خۆی به ده وه له تیک عهره بی دانی، قه ت و ئاسو و ده بی به خۆ یه وه نایینی. قه ت و قه ت! ده باویه سه ره کردایه تی کوردستان، بییه نا و پیچ، شهو هه یقه ته له مست لایه تی عهره بی بنی، بۆ شه وهی ئیتمه ش شه وایش بئوانن به نا سو و ده بی بژین. له میژه کاتی شهو مو جامه له سه خفا نه به سه ره جوه که ده یان سا لانه جگه له کاره سات و ما لوزیانی هه یچان له جی شین نه بووه. به و راستگو ییه ئیسه ده توانن نهک هه ر خۆمان له رو یه کی گه و ره بزگار بکه ین، به لکو عهره بی ش. نا شکرابه، که عهره بی عیراق شه وه خۆ شیان له وایه نییه نه دیوه!

باوه ر ناکه م
سه ره کردایه تی کورد
ناگای لهو
که ر بازار ییه بی که
رو شنبیری کوردی
به گشتی و زمانی
کوردی به تاییه تی
دوو چاری ها توون

